

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
ТҰҢҒЫШ ПРЕЗИДЕНТІ - ЕЛБАСЫНЫҢ ҚОРЫ

«ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ БІЛІМ – 2017»

студенттер мен жас ғалымдардың
XII Халықаралық ғылыми конференциясының
БАЯНДАМАЛАР ЖИНАҒЫ

СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ

XII Международной научной конференции
студентов и молодых ученых
«НАУКА И ОБРАЗОВАНИЕ – 2017»

PROCEEDINGS

of the XII International Scientific Conference
for students and young scholars
«SCIENCE AND EDUCATION - 2017»

14th April 2017, Astana

**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ
Л.Н. ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ ЕУРАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ**

**«Ғылым және білім - 2017»
студенттер мен жас ғалымдардың
XII Халықаралық ғылыми конференциясының
БАЯНДАМАЛАР ЖИНАҒЫ**

**СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ
XII Международной научной конференции
студентов и молодых ученых
«Наука и образование - 2017»**

**PROCEEDINGS
of the XII International Scientific Conference
for students and young scholars
«Science and education - 2017»**

2017 жыл 14 сәуір

Астана

УДК 378

ББК 74.58

Ғ 96

Ғ 96

«Ғылым және білім – 2017» студенттер мен жас ғалымдардың XII Халықаралық ғылыми конференциясы = The XII International Scientific Conference for students and young scholars «Science and education - 2017» = XII Международная научная конференция студентов и молодых ученых «Наука и образование - 2017». – Астана: <http://www.eni.kz/ru/nauka/nauka-i-obrazovanie/>, 2017. – 7466 стр. (қазақша, орысша, ағылшынша).

ISBN 978-9965-31-827-6

Жинаққа студенттердің, магистранттардың, докторанттардың және жас ғалымдардың жаратылыстану-техникалық және гуманитарлық ғылымдардың өзекті мәселелері бойынша баяндамалары енгізілген.

The proceedings are the papers of students, undergraduates, doctoral students and young researchers on topical issues of natural and technical sciences and humanities.

В сборник вошли доклады студентов, магистрантов, докторантов и молодых ученых по актуальным вопросам естественно-технических и гуманитарных наук.

УДК 378

ББК 74.58

ISBN 978-9965-31-827-6

©Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия
ұлттық университеті, 2017

ЗАМАНАУИ ДИЗАЙН ӨНЕРІНДЕГІ КЕСКІНДЕМЕ

Нұртазина Дамира Мейіржанқызы

Damira.n@b.ru

Л.Н.Гумилева атындағы ЕҰУ «Дизайн және инженерлік графика» кафедрасының
2 курс студенті, Астана, Қазақстан

Тусупбекова Шолпан Мұқаметқанқызы

tusupbeckova@yandex.ru

Л.Н.Гумилева атындағы ЕҰУ «Дизайн және инженерлік графика» кафедрасының
аға оқытушысы, Астана, Қазақстан

Бұл мақалада дизайн саласындағы кескіндемеде кездесетін түстердің бір-біріне деген қатынасы, тон үйлесімділігі, сызықтағы және кеңістіктегі бояу реңінің өзгешеліктері, заттардың ерекше ұқсастықтары туралы жайлы айтылған.

Кескіндеме—өзіне еліктіріп әкететін, өнер әлеміндегі, орасан зор, ол адамзат дамуының таң шапағатында, біздің тарихтан бұрынғы ата-бабаларымыздың үңгірінде дүниеге келді. Сан ғасырлар бойы суретшілердің басшылыққа алған идеялары және ұмтылыстары әрдайым өзгеріп отырды, бір стильдің орнын екінші стиль басты. Бірақ бәрібір кескіндеме жасап, дами берді. Дәл осы жерде айта кеткен жөн әсіресе дизайн саласына кескіндеме аса қажет. Және жақсы жолға қойылғандықтан, өзінше дамып келеді. Бүгінгі күнде қарқынды дамып сұранысқа қажетті болып тұрған мамандықтардың бірі осы дизайн болғандықтан, біз бар күшімізді осы кескіндемеге салып, өз деңгейінде білім алушыға үйретуіміз қажет. Өйткені ол сәулеттік дизайн мамандығында оқытындарға жобалауда яғни түспен клаузура жасауға, интерьер сәнін келтіретін картина жазуға, ал графикалық дизайн мамандықтарында жарнама бұйымдарының эскиздерін түс арқылы қолмен орындау кезінде аса қажет—ақ. Сондықтан кескіндеме дизайнерлерге де аса қажет өнер түрі болып табылады [1].

Кескіндеме әрі бай, әрі күрделі, оның бағалылығы адамның арқасында ертеден қалыптаса бастаған. Кескіндеменің ертедегі туындыларын өнер зерттеушілері үңгір қабырғаларынан тапқан. Тастағы аңшылық, жануарлар өте керемет бейнеленген. Сол кезден бастап тасқа қашап, бояумен сурет салу пайда болған. Ол монументалды кескіндемеге сәйкес келеді.

Кескіндеме—бұл нәрсені эстетикалық тұрғыда бейнелейтін бейнелеу өнері. Кескіндеме—бейнелеу өнерінің неғұрлым бай әрі кемел түрі, онда бейнелеудің сан алуан құралдары қолданылады. Бұнда нақтылы көрсетілетіндіктен, оның көрерменге әсері өте көп. Басқа өнердің арасында кескіндемеші қырағы көзі шалғанның бәрін мейлінше толық бере алады. Сан жүздеген жылдар бойы ол табиғаттан үйреніп, дүниені қызықты ететіннің бәрін бейнелеудің, таңдай қақтыратын жаңа әдістерін ойлап тапты. Кескіндеме, кескіндеу өнері—бейнелеу өнерінің бір түрі. Ол белгілі бір заттың беттіне бояу арқылы салынатын көркем шығарма өнердің барлық басқа түрлері сияқты, кескіндемеде идеологиялық және танымдық қызмет атқарады, адамға эстетикалық ләззат беретін құнды да әсем шығармалар тудырады.

Арнаулына, орындалу сипатына, бейнелеріне қарай кескіндеме бірнеше топқа бөлінеді. Олар:

- Монументтік сәндік кескіндеме.
- Қондырғылы кескіндеме суреттер, яғни картиналар.
- Сәндік суреттер.

Суреттің өңін келтіретін бояулардың түрлері мен оны салу әдістеріне қарай да кескіндеме туындылары жіктеледі. Мысалы: майлы бояу кескіндемесі, фреска, секко, темпера желімді бояумен, балауызбен, сырлы бояумен салынатын суреттер. Кескіндеменің керамикалық бояумен, силикаттық бояумен салынатын тағы басқа да түрлері бар. Мозайка

мен витраж да кескіндемемен ұштасады. Кескіндеме туындыларын жасауда гуашь, акварель, тушь, пастель молынан қолданылады. Сонымен қоса кескіндеме өнерінде түстерді қолдана білудің де маңыздылығын айта кету қажет. Атақты суретші Леонардо да Винчидің « Көз – сезімнің әміршісі екен, онда кескіндеме–өнер падишасы», - деген қанатты сөзінің өзі кескіндеме өнерінің қаншалықты керемет екендігін ашып бергендей [2].

Кескіндеме–бұл майлы бояумен жазылған және рамаға салынған, біз музейлерден қызықтайтын картиналар ғана емес. Кескіндеме ұғымы кең, әрі мейлінше сан алуан техниканы қамтиды. Мысалы, түрлі сулы бояулармен–темперамен, гуашьпен, акварельмен салынған живопись болады. Мұнда бәрі станоктік, яғни станокта (мольбертте) жасалатын кескіндеме. Сондай–ақ (жарықтанатын) кескіндеме шыныдан жасалған картинадан өтіп, түрлі–түсті жарық түсіретін кескіндемеде болады.

Майлы бояулармен сурет салуға көптеген материал қолданылады. Суретшілер картонға немесе сызба қағазына этюдтерді жиі салады. Майлы кескіндемеге арналған материалдардың ішінде көп таралғаны – кенеп – кендірден, зығырдан жасалады.

Кескіндеме түс, сурет, сәуле мен көлеңке үйлесімділігі, композицияға мүмкіндік беру, бай бояу әлемінде жазықтықты көрсету, ауа түсі, оның тереңдігі көрсетіледі. Кескіндеме туындылары жеке бір тұлғаны, дара көріністі бейнелеп қана қоймай, күрделі сюжетпен үлкен оқиғаларды, шытырман соғыстарды да бейнелеп, олардың мәнін ашады. Нақтылы өмір шындығын кеңінен көрсетуге кескіндеменің ролі орасан зор. Бұл оның көп жанрларында байқалады. Мысалы, тұрмыс–салт көріністері, соғыс жанры, т.б. «Кескіндеме сөзі өнер емес» –дейді Эжен Делакруа.

Кескіндеменің дамуына импрессионистер көп әсер етті. Олар өз картиналарында өмір шындығынан алған әсерлерін түстер арқылы көрсете алды. Олар қоршаған ауа кеңістігінің жарығынан әсерінен туындаған түс өзгерістерін бірден қабылдап алып отырған. Импрессионистер түс үйлесімділігінің жаңа жақтарын, әсемдігін аша білген. Импрессионистер анық түсті қабылдап және оны дәл сол қалпында картинаға түсіруді үйренген ең алғашқы кескіндемешілер болды. Кескіндеме бейнелеу өнерінің ең көп тараған түрі болып табылады. Ол белгілі бір жазықтықта бояудың көмегімен салынатын туынды.

Станокты кескіндеме. Оның өзіндік мәні мен мағынасы бар. Станокты кескіндеменің бірнеше түрі мен жанрларын атап өтуге болады. Олар: натюрморт, пейзаж, портрет, ботальды жанр, тарихи жанр, тұрмысық жанр.

Монументалды кескіндеме. Монументалды кескіндеменің екі түрі ажыратылған. Олар: фреска және мозайка. Италия тілінен аударғанда fresco–жаңа, masaique–музаларға арналған деген мағынаны береді. Монументалды кескіндемеден станокты кескіндеменің айырмашылығы, ол қабырға жазықтарына емес, еркін түрде салына береді. Аталған түрлері мен жанрларынан басқа станокты кескіндеменің декрациялық түрі де бар. Ол театрлық, кинодекорациялық, костюм эскиздері, сонымен қоса миниатюралар және икона сияқты түрлерге ажыратылады.

Фреска таза шпукатуркаға таза немесе әкті сумен ажыратылған бояумен салынатын кескіндеме техникасы.

Мозайка ол әр түрлі немесе бірдей тас үгінділерін әкке немесе цементке жапсырмалап жасалатын бейне. Фреска мен мозайка монументалды кескіндеменің ертеде қалыптасқан және өзінің түсінің тұрақтылығының арқасында архитектуралық көлемдер мен жазықтықтарды әсемдегенде қолданылып келеді. Атақты монументалистердің ішінде А.А. Дейнеки, П.Д. Корина, А.В. Васнецовты атап өтуге болады.

Кескіндеме жанрының түрлері:

- Портрет
- Пейзаж
- Натюрморт
- Тарихи жанр
- Тұрмыстық жанр
- Анималистік жанр

- Мифологиялық жанр
- Ботальды жанр
- Релегиялық жанр

Көптеген атақты суретшілер тек бір жанрда ғана емес, әр түрлі жанрда жұмыс істеген. Кескіндеменің ұлы мәні—сансыз жүректерді бір мәнді ойда, бір күшті сезімде бірге соғуға мәжбүр етуінде. Ол шапшаң, бірден әсер етеді, оның тілі халықаралық тіл: оған аудармашылар қажет емес. Оның алдында уақыттың өзі кейін шегінеді [3].

Сызықтардың өте батыл жүргізілуі, бояулардың бай үндестігі, жарық пен көлеңкенің батыл, күтпеген контрасттары, бейнелеп отырған нәрсені орналастырудағы ойлы мөлшерлестік және айқын логика, қиялдың қызықты құбылмалылығының бәрі кескіндемеге өз міндеттерін шешу үшін берілген. Ыдыстардың жылтылын, жібек маталарының асқан әдемілігін, көз жанарының дымқылдануын, жас қыз денесінің нәзіктігін және ағаштардың дөрекі қабығын көзге түсетіндей етіп бейнелеу, өз ісінің шеберіне қиындық келтіре қоймайды. Кең жайылған емендердің қуатын, көктемгі аспанды, мөлдір сұр тұманды және айлы түндердің тылсым, жұмбақ әлемін, буырқанған көк теңізді, қызықты етіп, сан қырлы кескіндеме өнері ғана көрсетіп бере алады.

XV ғасырларда ерте орыс кескіндемесінің ескерткіші ретінде Андрей Рублевтің қолымен салынған «Троица» иконасын атап өтуге болады. Кескіндеме бейнелеу өнерінің басқа да түрлері сияқты ерекше бейнелемелік тілі бар оны суретшілер өздерінің сезімі, ойы арқылы суреттеп жеткізеді.

Кескіндемеде түстің маңыздылығы орасан зор. Түс—көркем өнеркәсіпті және ұлттық көркем шығармаларды анық етіп көрсетудің бірден бір тәсілі. Кескіндемеге үйретудің ең басты мақсаты— жазықтыққа, шындықтың, қоршаған әлемнің әдемілігін түстің көмегі арқылы көріп және соны жеткізе білуге үйрету. Белгілі бір затты бейнелеу процесінде түсті және оның көптеген белгілерін сезінуі дами түседі. Кескіндемені анық етіп көрсетудің ең басты жолы түстерді қолдану болып табылады. «Әдемілік», «бояулар», «бояу» сөздері көбінде бір мағынада қолданылады. В. Дальдің анықтамалық сөздігінде «бояу—безендіру, әдемілік беру, көруге жағымды ету»—деп жазылған. Түсті қабылдау, табиғаттан адамға берілген ең ғажап сапалардың бірі. Адам көзі 200-ден астам түс белгілерін ажырата алады. Кескіндемеде түс пен қалып әрқашан байланысты, бірлікте болуы керек.

Кез келген заттың өзіне тән түсі болады. Мысалы, піскен лимон—сары, апельсин—тоқ сары, қияр—жасыл деген сияқты. Әр заттың табиғи түсі жарық жақсы түсіп тұрса анық көрінеді, ал егер жарық ауысқан кезде заттың түсі өзгеріп, қараңғылықта мүлдем көрінбей қалады. Яғни жарық затты және оның түсін көрнекті ете алады.

Табиғи дене түсі үш қасиеттерден тұрады: 1) табиғи түс; 2) сәуле арқылы өзгеріске ұшыраған түс; 3) қанық немесе қанық емес түс.

Табиғи түс дегеніміз—табиғи жаратылыс түсі. Мәселен, күзгі жапырақ—сары, жер—қоңыр. Екіншісі, күн сәулесінің әсерінен өзгеріске ұшыраған түс. Өзгеріске ұшыраған түс дегеніміз—күннің әрбір мезгілде табиғи түстерінің өзгеруі. Нақтылап айтсақ, таң мезгілде ағаш көкшіл, түсте жасылға айналады, ал кешкі күн батарда сарғыш қызыл түске боялады. Қанық немесе қанық емес түс дегеніміз—біртекті түстердің бір—бірінен айырмашылығы, яғни, екі алма да қызыл түстес болып келгенмен, біреуі—ашықтау, екіншісі қанықтау келеді. Осы дене түсінің үш қасиеті кескіндеме өнерінде есте сақтайтын құнды мәселелердің бірі.

Уақыт өте келе талғаммен бірге түс үйлесімділігін түсіну де өзгере түседі. Өнер өмірмен байланысты және сонымен бірге өзгеріп отырады.

Кескіндемеде қолданылатын бояу түрлері. Кескіндемеде қолданылатын материалдардың әр түрлілігі жазудың әр түрлі технологиясымен анықталады. Олар: акварель, гуашь, майлы кескіндеме, темпера, пастель, энкаустика т.б. Кескіндемеде түстің анық бейнеленуі жазу түрінен ғана емес, сонымен қоса бояудың сәйкес келуі мен жазықтыққа да байланысты.

Дизайн саласындағы кескіндемеде түстердің бір—біріне деген қатынасы, тон үйлесімділігі, сызықтағы және кеңістіктегі бояу реңінің өзгешеліктері, заттардың ерекше

ұқсастығы сонымен қатар түсті портрет жанларына қойылатын талаптарға сай етіп жасау оқу қойылымдарында көкейкесті мәселелердің бірі болып келеді. Белгілі бір мақсаттағы жарық көзінің түсуіне байланысты адам бетінің негізгі түстерін табу, түстерінің нәзіктігін жеткізе білу білімгерлерге барынша күрделі талап қояды. Сонымен қоса нұсқаның қозғалуына байланысты жұмыс барысы күрделене түседі. Кескіндемеде адам басының бейнесін салу белгілі бір программада көрсетілгендей, аудиториялық және үй тапсырмаларымен қоса сурет сабағымен тығыз байланыста жүргізіледі. Адам басының анатомиялық байланыстарын оқып-үйрену және суретін сала білу кескіндеме сабағындағы қиындықты жеңілдетеді.

Бұл жерде айта кету керек болашақ дизайнерлер яғни бірінші курста «Академиялық кескіндеме» сабағында натюрморттан бастайды. Қойылымға қарап көшіріп салуды үйренеді. Оқу практикасы (пленэрлік) кезінде табиғатты бейнелеуді үйренеді. Оған тек бір апта уақыт ғана бөлінеді. Екінші курста «Классикалық кескіндемеде» портрет салуды үйренеді. Бірақ өте аз уақыт берілетіні өте өкінішті. Кескіндеме пәні әр курста тек бір семестр ғана оқылады. Сондықтан да кескіндеменің барлық жанрын толық меңгеріп үлгермейтіні анық. Ал үшінші курста тек сәулеттік дизайн мамандығында оқитындар ғана екінші семестрде «Арнайы кескіндеме» пәнін оқиды.

Қазіргі кезде халықтың өнерге деген ынта-ықыласы анағұрлым артты. Халық шығармашылығын жаңғыртып одан әрі дамыту бүгінгі күннің көкей тесті мәселесі болып табылады. Сондықтан дизайнерлерге кескіндемені үйрену болашақта өздерінің шығармашылық дамуыларына және мамандығына тікелей қажет өнер.

Қолданылған әдебиеттер тізімі

1. Леонардо да Винчи—М.: «Издательство АСТ» Леонардо да Винчи/Гениальный художник и ученый. Издательство «Клуб семейного досуга»-143 с., 2002.с.
2. Ситник К. А. Э. Делакруа. М.-Л., 1947. По материалам из книги "Энциклопедия импрессионизма и постимпрессионизма"/ Сост. Т.Г. Петровец. - М.: ОЛМА-ПРЕСС, 2000. - 320 с.: ил.
3. <http://portal.vkgu.kz>
4. Даль В.И. Толковый словарь живого великорусского языка: В 4 т. - Спб., 1863-1866.
5. Любимов. Л «Батыс Еуропа өнері» - Алматы, 1982.

УДК 7. 74.01/09

ҰЛТТЫҚ НАҚЫШТАҒЫ КИІМ ҮЛГІСІНІҢ ҚАЗІРГІ ЗАМАНДА АЛАР ОРНЫ

Омархан Айым Асқарқызы

askarovna_94-94@mail.ru

Л.Н.Гумилева атындағы ЕҰУ «Дизайн және инженерлік графика» кафедрасының 2 курс студенті, Астана, Қазақстан

Ғылыми жетекшісі – Ш.М. Тусупбекова

Ұлттық нақыштағы киім үлгісінің қазіргі заманда алатын орнын анықтау. Ұлттық нақыштағы киімдерді күнделікті тұрмыстағы киім қатарына енгізу мәселелерін қарастыру.

Еліміздің өркениетті елу ел қатарына қосылу бағытындағы үлкен мәселелердің бірі – келешек ұрпақтың рухани дамуы. Біздер халқымызды өзге мемлекетке таныту үшін, әуелі өз бойымызда ұлттық сана–сезім қалыптасу керек, әрі өзіміз ұлтжанды, жанашыр қазақ болып туғанын бақыт деп санайтын сезімде болуымыз керек.

Қазақстанның әлемдегі бәсекеге қабілетті алдыңғы елдердің қатарына кіру стратегиясының жүзеге асырылуы жағдайында ұлттық мәдениетті қайта өркендетуге аса назар аударылып отыр.